

www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Küpe Yaylası (Seydişehir, Konya)

Küpe Plateau (Seydişehir, Konya)

Fatih Uslu* - Şakir Fural**

Abstract: Küpe Plateau is located in a large doline formed at the peak of the Küpe Mountain as an extension of the Taurus Mountains forming the natural border of the Antalya and Konya provinces, southwest of the Seydişehir district center. The plateau has become one of the important migration routes of the nomadic Yoruk tribes with its interesting natural environment and large pastures that remain green for most of the year, but it has started to lose its function in recent years. The aim of this study is to generally examine the natural environment of the Küpe Plateau that can be considered to be the most interesting plateau on the Taurus Mountains concerning its natural environment characteristics and to make researches about the nomad tribes. Within the scope of the study, we visited the Küpe Plateau on 07.07.2019 while the required data were collected by participant observation, interview and field research methods, which are qualitative research methods. GPS was used to take coordinates from the points necessary for mapping operations. Location, elevation steps, geology, geomorphology, slope, temperature and precipitation maps of the study area were prepared by using Geographic Information Systems software. Upon evaluating the study findings, it was determined that the Küpe Plateau was formed within a large doline on the limestones in the Central Taurus Karst Belt that is among the most important natural environment of Turkey. The Taurus Mountains have small temporary settlements in the form of tents and annexes within the dolines of various sizes. However, the Küpe Plateau has a very characteristic structure in terms of its very large surface area, natural environment characteristics, transportation only for pedestrians, and some sociological characteristics of the tribes migrating to the plateau. Considering these features, it is concluded that the Küpe Plateau has its own ecological and cultural characteristics on the Taurus Mountains.

Structured Abstract: Plateaus are special places with various geographical and sociological definitions hosting important cultural activities through the natural environment qualities they offer. Transhumance activities are carried out in several geographical regions in Turkey particularly including the Mediterranean,

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Akdeniz University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences
ORCID 0000-0003-3192-4145
fatihuslu07@gmail.com

** Arş. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü
Res. Asst., Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography
ORCID 0000-0002-1603-2424
furalsakir@gmail.com

Cite as/ Atıf: Uslu, F., Fural, Ş. (2020). Küpe yaylası (Seydişehir, Konya), *Turkish Studies - Social*, 15(1), 715-731.
<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39916>

Received/Geliş: 26 November/Kasım 2019

Accepted/Kabul: 25 February/Şubat 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 29 February/Şubat 2020

CC BY-NC 4.0

Blacksea and Aegean Regions and these activities are the subject of academic researches. The Turkish word for plateau is “*yayla*” which originates from the word “*yay*” that means the summer season in old Turkish. The root “*yay*” was transformed to the verb “*yaymak*” during the course of time meaning “grazing animals in an open field” (Alagöz, 1941:150). The word “*yayla*” has several geographical definitions, while it refers in human geography to “the cool place that is higher than its surroundings and where people reside in summer months”. In physical geography, it refers to “high tables divided by rivers” also meaning to be a plateau (İzbırak, 1992:339). One of the most comprehensive definitions in the sociological sense was made by Ziya Gökalp. Gökalp states that “*every Turkish tribe had a river as well as a mountain. Because, the riverside was the winter quarter and the mountain was the summer quarter*” which indicates the importance of transhumance for the Turkish culture and sociology (Gökalp, 1926). The transhumance activities are carried out in several regions of Turkey as a cultural tradition and it has been subjected to various functional changes in recent years. The said functional changes include that the livestock activities in plateaus are abandoned and these places are filled with concrete and prefabricated constructions serving as a second house (Fural, 2016). This causes transhumance, based on migrant settlement, to become a recreative activity. There are few plateaus that have not been subjected to the said functional changes in recent years. There are two basic factors protecting the said plateaus from functional changes. One of them is the transportation and location of plateaus and the other one is the sociological qualities of the nomadic Yoruk tribes settling in plateaus.

The aim of this study is to examine the geographical qualities of the Küpe Plateau, one of the last plateaus on the Taurus Mountains whose natural composition has not been destroyed, and the sociological qualities of the Yoruk tribes settling in the plateau. Qualitative research methods were used in the study and all findings were transferred to the study after evaluating them with the existing literature. According to the findings of the study, the Küpe Plateau is a very special area with interesting natural environment qualities due to its geological and geomorphological formation processes. The lithologic character, elevation, slope, hydrographical structure and climatic qualities were very effective for the plateau to acquire different ecological qualities compared to its surrounding. The low elevation of the Küpe Plateau compared to the surrounding high peaks caused sudden changes in the conditions of temperature, precipitation and humidity. This made the plateau turn into a small microclimate field and be covered by a vegetation that is richer than its surroundings. The fact the temperature and humidity is convenient for a longer time than its surroundings present suitable conditions for the lush meadow to remain green for a longer period of the year while thyme and other aromatic plants growing in hollow slopes spread on wide areas. This made the Küpe Plateau very attractive for the tribes doing cattle farming around Seydişehir and for the Yoruk tribes doing sheep and goat farming in Antalya. The interesting natural environment characters of the plateau and the pasture advantage offered to tribes caused some conflicts from time to time. The plateau and meadow disputes between tribes were brought to courts in some periods. The plateau was the private-registered land of the Bozahmetli Yoruk Tribe at a time after court rulings but it was transferred to the public due to some shortcomings in the legal procedures and the fact that the tribe couldn't get a legal entity.

The plateau, which is public property now, started to receive rather few number of migrations in recent years because of the fact the Yoruk tribes rapidly began to quit livestock activities. During the field studies, several tents and herds of around 200 sheep and goats of the Bozahmetli Yoruk Tribe were run across. The decrease in livestock activities stopped the pasture disputes between tribes and the intense migration to the plateau. So, the plateau turned to be a place of visit by nature lovers rather than the Yoruk tribes. The plateau became very popular after more and more people got to know about it through social media. This increased the number of visitors of the plateau. The plateau has a walking distance of 5 to 6 hours to the Taraşçı quarter, which is the closest settlement area, and the transportation to the plateau started to be considered to be an important obstacle for the improvement of tourism activities in the region. The attempts of the local people and the local administrations to bring economic gains to Seydişehir by taking advantage of the ecotourism potential of the plateau were inconclusive to the transportation problem. There were suggestions to construct roads to the plateaus to solve this problem. This suggestion caused a disagreement among the local people and the Yoruk tribes. Some of the local people and Yoruk tribes support the construction of roads while others oppose to it. It is inevitable that after the road construction, the area will be opened to settlement, accommodation facilities will be opened and similar demands will take place. Küpe Plateau is one of the last plateaus on the Taurus mountains that preserved natural texture. As known, several plateaus on the Taurus mountains, like in the other regions of Turkey, were filled with prefabricated constructions as a second house. Roads should definitely not be constructed on the plateau so that the Küpe Plateau will not suffer the same problems, but preserve its ecological composition and its

sustainable use can be ensured. Instead, it would be extremely logical to add the plateau to ecotourism activities. It will be sufficient to construct a cableway system to allow a limited number of daily visitors to facilitate transportation to the Küpe Plateau. Upon taking and implementing the said measures for transportation and settlement permission, the Küpe Plateau will continue to be a very important natural resource value for Seydişehir and Turkey. However, if the road is constructed to allow transportation of vehicles to the plateau, the area of the plateau will start to lose its natural environment qualities in a very short time and turn to be a recreation area with damaged natural composition like the other examples.

Keywords: Sociology, Geography, Küpe Plateau, Natural Environment Properties, Bozahmetli Yörük Tribal, Sociology of Culture

Öz: Küpe Yaylası Seydişehir ilçe merkezinin güneybatısında Antalya ve Konya illerinin doğal sınırını oluşturan Toros Dağları'nın bir uzantısı durumundaki Küpe Dağı'nın zirve noktasında oluşan büyük bir dolin içerisinde yer almaktadır. Yayla ilgi çekici doğal ortam özellikleri ve yılın büyük bir bölümü yeşil kalan geniş otlakları ile Yörük aşiretlerinin önemli göç rotalarından birisi olmuş ancak son yıllarda bu fonksiyonunu kaybetmeye başlamıştır. Bu çalışmanın amacı doğal ortam özellikleri bakımından Toros Dağları üzerindeki en ilgi çekici yayla olarak kabul edilebilecek olan Küpe Yaylası'nın doğal ortam özelliklerini incelemek ve burayı iskân eden Yörük aşiretleri hakkında araştırmalar yapmaktır. Çalışma kapsamında Küpe Yaylası'na 07.07.2019 tarihinde arazi çalışması düzenlenerek nitel araştırma yöntemlerinden olan katılımcı gözlem, mülakat ve alan araştırması metotları ile ihtiyaç duyulan veriler toplanmıştır. Haritalama işlemleri için gerekli görülen noktalardan GPS kullanılarak koordinatlar alınmıştır. İnceleme alanının lokasyon, yükselti basamakları, jeoloji, jeomorfoloji, eğim, sıcaklık ve yağış haritaları Coğrafi Bilgi Sistemleri yazılımları kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, Küpe Yaylası'nın Türkiye'nin doğal ortam özellikleri bakımından en karakteristik bölgeleri arasında yer alan Orta Toroslar Karst Kuşağı'ndaki kireçtaşları üzerinde oluşan büyük bir dolin içerisinde kurulduğu tespit edilmiştir. Toros Dağları'nda irili ufaklı dolinler içerisinde çadır ve eklentileri şeklinde küçük geçici yerleşmeler bulunmaktadır. Ancak Küpe Yaylası oldukça geniş yüzölçümü, doğal ortam özellikleri, ulaşımın sadece yaya olarak sağlanabilmesi, yaylaya göçen aşiretlerin bazı sosyolojik özellikleri bakımından son derece karakteristik bir yapıya sahiptir. Bu özellikler göz önüne alındığında Küpe Yaylası'nın Toroslar üzerinde bulunan kendine özgü doğal ortam ve kültürel özellikleri olan bir yayla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Coğrafya, Küpe Yaylası, Doğal Ortam Özellikleri, Bozahmetli Yörük Aşireti, Kültür Sosyolojisi.

Giriş

Yaylalar coğrafi ve sosyolojik olarak çeşitli tanımları olan, sunmuş oldukları doğal ortam özellikleri ile önemli kültürel faaliyetlere ev sahipliği yapan özel mekanlardır. Türkiye'de Akdeniz, Karadeniz, Ege Bölgesi başta olmak üzere birçok coğrafi bölgede yaylacılık faaliyetleri sürdürülmekte ve akademik çalışmalara konu olmaktadır (Tunçel, Gürgen, vd., 2004:50; Güner ve Ertürk, 2005:143). Yayla eski Türkçe'de yaz mevsimi anlamına gelen “yay” kökünden türemiş bir kelimedir. Yay kökü zaman içerisinde “hayvanları açık alanda otlatmak” anlamına gelen “yaymak” fiiline dönüşmüştür (Alagöz, 1993:2; Alagöz, 1941:150). Coğrafi olarak çeşitli tanımları olan yayla, Beşerî Coğrafya'da “çevresine göre yüksekte kalan ve yaz aylarında ikamet edilen serin yer” anlamında gelirken Fiziki Coğrafya'da plato anlamına gelecek şekilde “akarsular tarafından yarılmış yüksek düzlükler” anlamına kullanılmaktadır (İzbirdir, 1992:339). Tanımdan da anlaşılacağı gibi yayla alanlarının seçilmesinde dikkat edilen en önemli unsurlardan birisi yaylanın çevresine göre yüksekte olmasıdır. Bu özellik yaylanın serin ve güvenli olması açısından son derece önemlidir. Ancak Küpe Yaylası çevresine göre alçakta ve çukur bir noktada bulunduğundan dolayı mevcut tanımlara uymayan karakteristik özelliklere sahiptir.

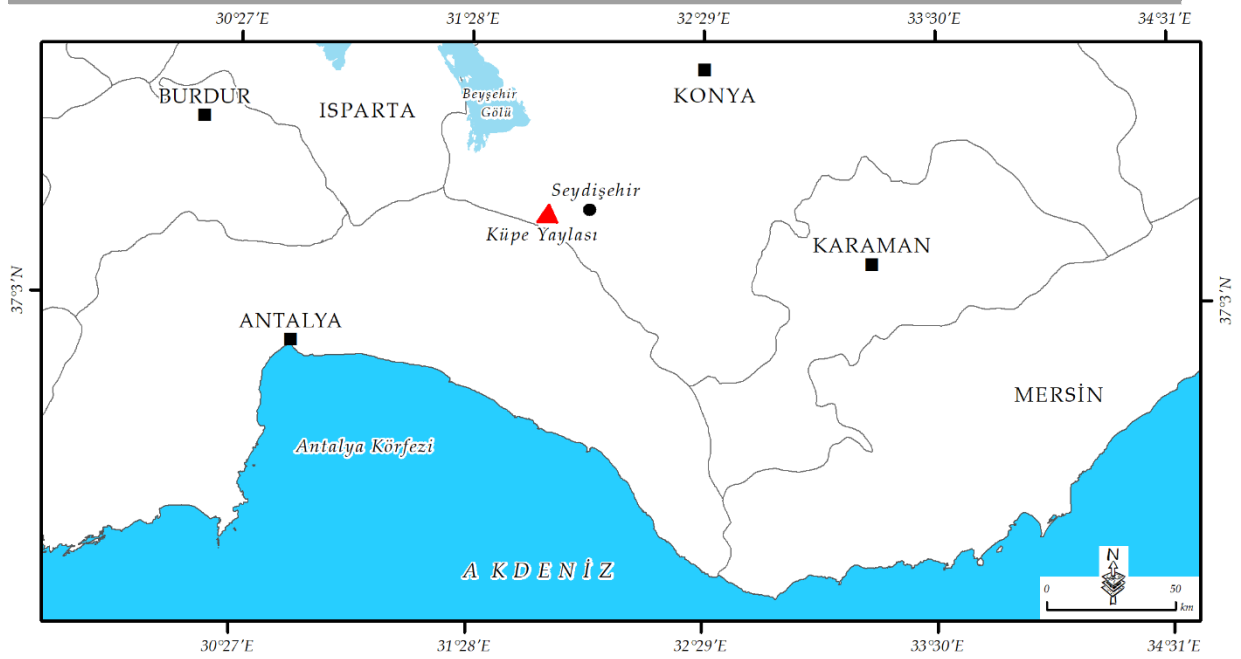
Yaylalar ilgi çekici doğal ortam özellikleri ve beşerî özellikler bakımından Coğrafya, kültürel doku ve sosyolojik özellikler bakımından Sosyoloji biliminin ilgi alanına girmektedir.

Sosyolojik anlamda en kapsamlı yayla tanımlarından birisi Ziya Gökalp tarafından yapılmıştır. Gökalp'in "*Her Türk aşiretinin bir ırmağı olduğu gibi bir de dağı vardı. Çünkü ırmak kenarı onların kışlağı ise dağ da yaylağıydı*" sözleri yaylacılığın Türk kültürü ve sosyolojisi açısından önemini ortaya koymaktadır (Gökalp, 1926). Kültürel bir gelenek olarak Türkiye'nin birçok bölgesinde yıllardır sürdürülen yaylacılık faaliyetleri son yıllarda çeşitli fonksiyonel değişikliklere uğramaktadır (Çetin, 2012:131). Bahsi geçen fonksiyonel değişimler yayla alanlarının hayvancılık faaliyetlerine yasaklanarak ikinci konut niteliğinde betonarme ve prefabrik yapılar ile doldurulması şeklinde gerçekleşmektedir (Fural, 2016). Bu durum temelinde konar göçerliğin olduğu yaylacılığın rekreatif bir faaliyet durumuna gelmesine neden olmaktadır (Doğanay ve Coşkun, 2013:30). Yaylacılık faaliyetlerindeki fonksiyonel değişimler doğal alanlar olan yaylalarda çevre sorunlarını beraberinde getirmeye başlamıştır (Özalp ve Sütü, 2011:158).

Yörük adı, yürümek fiilinin "*yürü - yörü*" şeklindeki söyleniş tarzından türemiştir ve konar-göçer anlamında kullanılmaktadır. Yörük zamanla batı ve güneybatı Anadolu'daki Türkmen aşiretlerinin genel adı olmuştur (Sümer, 1999:193). Yörük'ler, yüzyıllarca Orta Asya'da bozkır steplerinde at üzerinde yaşayan Oğuz Türkleri'nin yirmi dört boyunun çeşitli sebeplerle önce Anadolu'ya daha sonra da Rumeli'ye yayılmaları ile günümüze kadar ulaşan, son yüzyıllarda zorunlu iskânla birçoğu yerleşik hayata geçse de bir kısmı bugün hala hayvancılıkla uğraşan, bir yerden bir yere göç eden, Türk unsurlardır (Uslu, 2015:01). Yörük aşiretleri 1990'lı yıllarda başlayıp, 2000'li yıllarda hız kazanan bir şekilde yaylalarda hayvancılık yapmayı bırakmışlardır. Bu durum, genel olarak tarım ve hayvancılıktaki teknolojik gelişmeler ve otlak alanlarının daralmasının bir sonucu gibi gözükmektedir. Ancak yaylalarda hayvancılığın bırakılması ve buna bağlı meydana gelen fonksiyonel değişiklikler, Yörük aşiretlerinin modernleşme sürecine ayak uydurma çabasından kaynaklanmaktadır. Yerleşik hayata geçmiş olan Yörük aşiretlerinin tekrar eski hayat tarzlarına dönmeleri mümkün değildir. Ancak modernleşme sürecinde kültürel kimliği ve milli benliği kaybetmemek oldukça önemlidir (Ak, 2012:341). Bahsi geçen modernleşme isteği ve fonksiyonel değişim süreçlerinden etkilenmeyen, bakir kalmış yaylalar da vardır. Bunlara en güzel örneklerden birisi Küpe Yaylası'dır. Çalışmada Küpe Yaylası'nın doğal ortam özellikleri ile yaylacılık faaliyetleri açısından sosyolojik ve kültürel değeri incelenerek bu özelliklerin korunması için gerekli çözüm önerileri sunulmuştur.

Küpe Yaylası'nın Konumu

Küpe Yaylası Türkiye'nin güneyinde Toros Dağları'nın önemli uzantılarından olan ve Seydişehir ilçesinin güneybatısındaki Reze Dağı (2.525 m) ile Küpe Dağı'nın (2.250 m) arasındaki Büyükgözet Dağı zirvesinde (2.529 m) oluşan Toroslar'ın en büyük dolini içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Yaylanın yer aldığı dolin tabanı 1.850 metre yükseklikte olup yaklaşık 450.000 m² (45 hektar) alan kaplamaktadır. Yaylanın dolin tabanı içerisinde yer alması eğim, bakı ve yükselti gibi coğrafi özelliklerin çevresine göre aniden değişmesine dolayısı ile karakteristik doğal ortam özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Şekil 1. Küpe Yaylası'nın Lokasyon Haritası

Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin en karakteristik yaylalarından birisi olan Küpe Yaylası'nın doğal ortam özelliklerini, bu özelliklerin ortaya çıkmasında etkili olan coğrafi faktörleri ve yaylayı iskân eden Yörük aşiretlerinin sosyokültürel özelliklerini incelemektir.

Materyal ve Metot

Çalışma kapsamında 07.07.2019 tarihinde Küpe Yaylası'na arazi çalışması düzenlenmiştir. Yaylaya araç ile ulaşım mümkün olmadığı için Seydişehir'nin Taraşçı mahallesinin batısındaki patika yoldan eğimli bir yamacı takip ederek 7 km'lik yürüyüş rotasının sonunda yaylaya ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında ihtiyaç duyulan verilerin toplanması için nitel araştırma yöntemlerinden olan katılımcı gözlem, görüşme ve alan araştırması teknikleri kullanılmıştır. Bu kapsamda yaylada Bozahmetli Yörük Aşireti'ne mensup obalar ile yerli halkın hayvancılık yaptığı gözlemlenmiş ve Ahmet Uslu obası, Adem Uslu obası, Mehmet Uslu, Şevket Cura obalarının hayatta kalanları ile görüşmeler yapılmıştır. Ardından doğa fotoğrafçısı Mustafa Ünal tarafından fotoğraf çekimleri gerçekleştirilmiş ve haritalama işlemleri için gerekli görülen noktalardan koordinatlar alınarak ofis çalışması sürecine geçilmiştir. Ofis çalışması sürecinde arazi çalışması verileri ile mevcut literatür birlikte değerlendirilmiş, gerekli görülen haritalar hazırlanmış ve elde edilen tüm bulgular sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

Araştırma Soruları

- Küpe Yaylası ve yaylanın doğal ortam özelliklerinin oluşmasında etkili olan coğrafi özellikler nelerdir?
- Küpe Yaylası'nı tarihsel süreçte iskân eden Yörük aşiretleri hangileridir?
- Yaylada yaşayan Yörük aşiretlerinin sosyo – kültürel özellikleri nelerdir?
- Yaylada yaşayan Yörük aşiretleri ve yerel halkın etkileşimi nasıldır?
- Yaylada doğal ortam insan etkileşimi nasıldır? Bu etkileşim sonucunda ortaya çıkan olumlu ve olumsuz durumlar nelerdir?

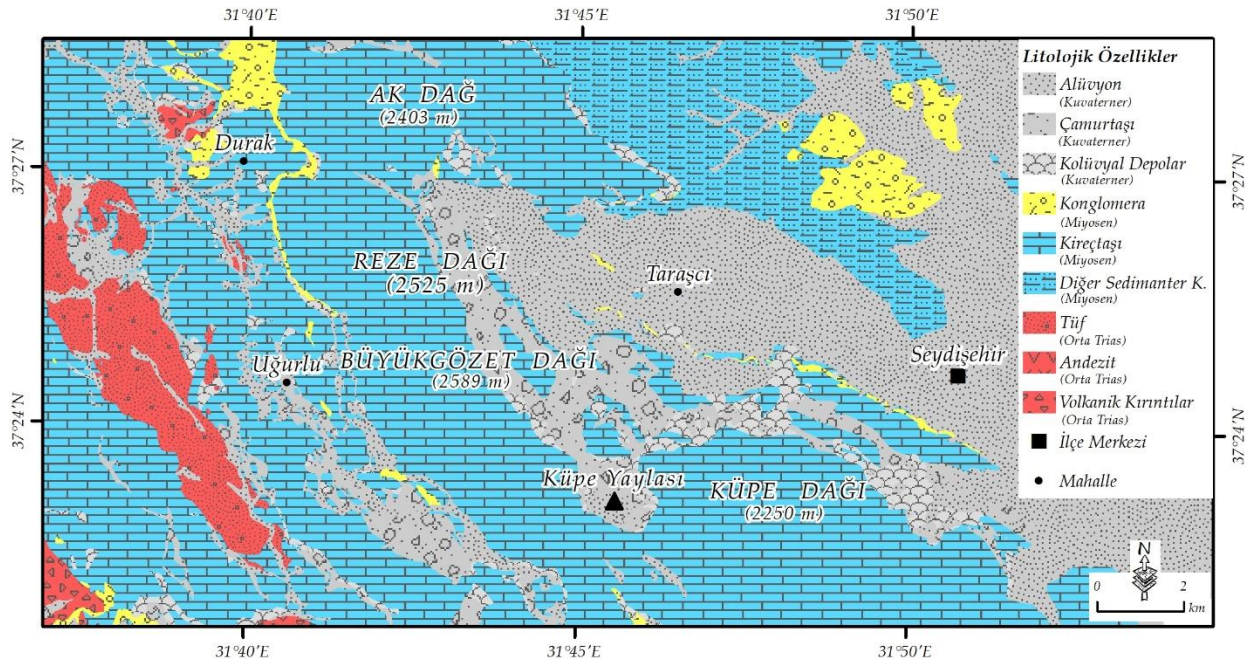
- Küpe Yaylası ile ilgili günümüzde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri nelerdir?

Küpe Yaylası'nın Doğal Ortam Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde Küpe Yaylası'nın doğal ortam özellikleri ve bu özelliklerin ortaya çıkmasında etkili olan Coğrafi özellikler incelenmiştir.

Jeolojik Özellikler

Küpe Yaylası ve yakın çevresi Kuvaterner'e ait alüvyon ve çamurtaşı ile Miyosen'e ait kireçtaşı formasyonlarıyla kaplıdır. İnceleme alanında en fazla alan kaplayan kayaç tipi Geyik Dağı Birliği'ne ait kireçtaşı formasyonlarıdır (Özgül, 1976:69). Akdağ, Reze Dağı, Büyükgözet Dağı ve Küpe Dağı'nın çevresi kireçtaşı formasyonlarıyla kaplıdır. Bahsi geçen kireçtaşı formasyonlarının kalınlığı, Küpe Dağı'nın güney yamaçlarında ortalama 140 metre, kuzeybatı yamaçlarında ise 100 – 120 metre arasındadır (Doğan, 1993:28). Alüvyon formasyonları, inceleme alanında en geniş yer kaplayan ikinci litolojik birimdir. Bölgedeki alüvyon formasyonları Beyşehir Gölü'nün gideğeni durumundaki Çarşamba Suyu'nun bir kolu olan Taraşçı Çayı'ndan Seydişehir'e uzanan akarsular boyunca kuzeybatı – güneydoğu yönünde gelişen tektonokarstik kökenli depresyon tabanında yer almaktadır (Doğan, 1993:14).

Şekil 2. Küpe Yaylası ve Yakın Çevresinin Litolojik Özellikleri

Küpe Çukuru'nun tabanı, Küpe Dağı yamaçlarındaki çamurtaşının akarsular tarafından aşındırılıp taşınmasıyla alüvyal örtü ile kaplanmıştır. Reze Dağı, Büyükgözet Dağı ve Küpe Dağı'nın eğimli doğu yamaçlarında çamurtaşı formasyonları ve dağ yamaçlarından aşınarak biriken kolüvyal depolar yer almaktadır (Foto 1). İnceleme alanındaki diğer kayaç formasyonlarını Uğurlu'nun batısı ve Boyalı'nın doğusunda yer alan volkanik kayaçlar oluşturmaktadır (Şekil 2).

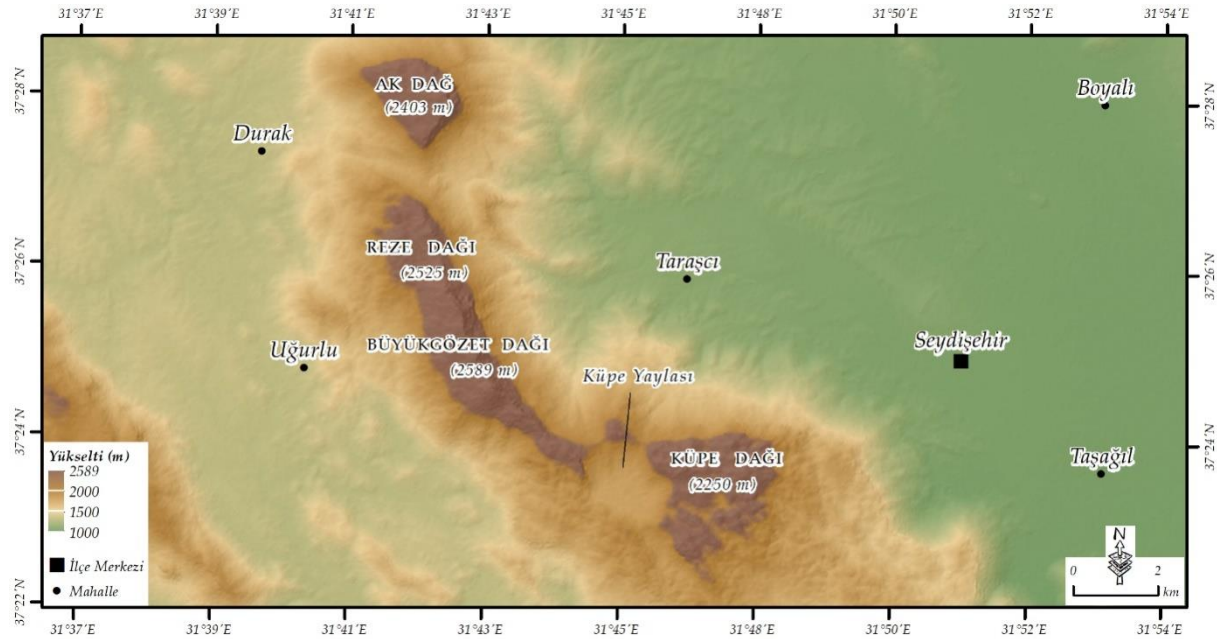
Fotoğraf 1. Kireçtaşı formasyonları ile kaplı olan Küpe Dağı zirve noktası ve çamurtaşı ile alüvyal örtü formasyonlarının yüzeylendiği eğimli yamaçlardan bir görüntü. Nisan ayı sonunda eriyen kar suları ile alüvyal örtü üzerinde çeşitli türlerde otsu bitkiler yetişmektedir (Fotoğraf: Mustafa Ünal)

Jeomorfolojik Özellikler

Orta Toroslar, Türkiye'nin karstlaşma bakımından en önemli sahaları arasında yer almaktadır. Sahanın litolojik özellikleri, tektonik özellikleri ve iklim şartları, karst topografyasına ait mikro ve makro boyutta yerçekillerinin oluşmasına imkân sağlamıştır. Karst kireçtaşı, jips vb. kayaların erimesi ve akarsuların yeraltına geçmesi ile oluşan yerçekillerini tanımlayan İtalyanca kökenli bir kelimedir. Kireçtaşı, jips, kayatuzu gibi eriyebilen kayalarla kaplı sahalar üzerinde oluşan yerçekillerine karst topografyası denilmektedir (Erinç, 1960:94). Karst topografyasının önemli yerçekillerinden olan dolinler, bölgenin karakteristik yerçekillerinden birisidir. Orta Toroslar'da yapılan morfometrik çalışmalarda çeşitli boyutlarda 127.411 adet dolin tespit edilmiş ve bu sayının daha detaylı incelemeler ile 200.000'e ulaşacağı belirtilmiştir (Öztürk, 2018:51). Bahsi geçen dolinlerin büyük çoğunluğu yayla olarak kullanılan sahaların yükselti aralığına tekabül eden 1600 – 2200 metre yükselti aralığında bulunmaktadır (Öztürk, 2018:55). Dolinler eğimli yamaçlara ve arızalı bir topografya yüzeyine sahip olan Toroslar üzerinde düz ve düze yakın eğimli tabanları ile Yörük aşiretlerinin çadır ve eklentilerini kurduğu önemli doğal alanlar haline gelmiştir.

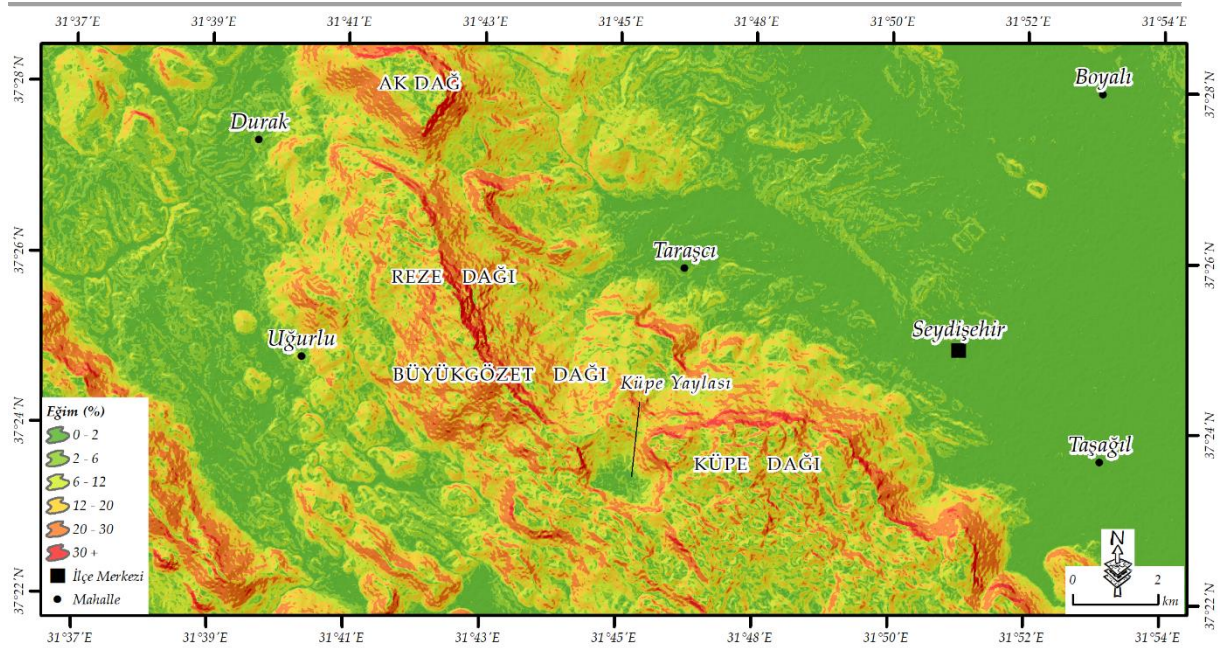
Küpe Çukuru jeomorfolojik olarak dolin, yerleşme coğrafyası açısından yayla olarak nitelendirilen ilgi çekici bir sahadır. Küpe Yaylası Seydişehir'in güneybatısında yer alan *Küpe Dağı* (2.250 m) ve *Büyükgözet Dağı* (2.529 m) arasında yer alan Toroslar'ın en büyük dolini içerisindedir (Şekil 3). İnceleme alanında kuzey – güney doğrultusunda uzanan *Akdağ* (2403 m), *Reze Dağı* (2525 m), *Büyükgözet Dağı* ve *Küpe Dağı* Toros Dağları Karst Bölgesi'nin Orta Toroslar Karst Kuşağı içerisinde yer almaktadır. Bu kuşak Türkiye'de karstlaşmanın en şiddetli gerçekleştiği alanlardan birisidir. Akdeniz'in 100-150 metre derinliğinden başlayarak, Toroslar'ın 3.500 metre yükseklikteki zirvelerine çıkan ve çok dönemli- çok kökenli gelişim özelliği gösteren karst bölgesinin gelişiminde neotektonik dönemle birlikte gelişmeye başlayan morfotektonik yapı ve Kuvaterner deniz düzeyi değişimleri oldukça belirleyici olmuştur (Nazik ve Törk, 2000:7; Nazik ve Tuncer, 2010:11). Bu dönemde Türkiye'de özellikle Toros Dağları üzerinde son derece karakteristik özelliklere sahip makro ve mikro boyutta karst topografyası şekilleri oluşmuştur. Bahsi geçen yerçekillerinden birisi de inceleme sahası olan Küpe Çukuru olarak bilinen Küpe Yaylası'dır.

Dolinler, karst topografyasının en yaygın yerçekilleri olup oluşum süreçlerine göre kazan, huni, silindir şeklinde görülmektedir. Erime ve çökme olayları sonucunda oluşan dolinlerin çapları ve derinlikleri genellikle birkaç metredir. Ancak çap ve derinlikleri 200 metreyi geçen dolinler oluşabilmektedir (Erinç, 1960:128). Bu tip büyük dolinlere en güzel örneklerden birisi doğu batı doğrultusunda 1.200 metre uzunlukta, kuzey güney doğrultusunda 470 metre eninde olan Küpe Çukuru'dur. Küpe Yaylası'nın içerisinde bulunduğu dolin, Küpe Dağı'nın zirve noktasına yakın bir noktadaki kireçtaşları ile kaplı yüksek aşınım yüzeyinde (2.080 m) meydana gelen erime ve kısmen çökme olayları sonucunda oluşmaya başlamıştır (Doğan, 1993:28).

Şekil 3. Küpe Yaylası ve Yakın Çevresinin Yükselti Basamakları Haritası

Kireçtaşı formasyonları üzerinde başlayan erime dolin alanının genişlemesine uygun litolojik özellikler, flüvyal süreçler, tektonizma ve zaman denetiminde devam eden karstlaşma sürecinin etkisiyle dolin tabanında bir düden oluşmuştur. Dolin tabanında erimeden arta kalan dirençli kayalardan oluşan şahit tepeler (*hum*) yer almaktadır (Foto 2). Bu şahit tepeler, dolin tabanının geçmiş yıllardaki yükselti seviyesini göstermektedir (Doğan, 1993:28). Dolin tabanının güneydoğu ve kuzeydoğu yamaçlarında akarsu ağının kurulması ve düdenin oluşması ile inceleme alanı Toroslar'ın son derece karmaşık olan hidrojeolojik sistemine katılmasını sağlamıştır (Değirmenci, 1989). Küpe Dağı yamaçlarından dolin tabanına doğru akan kısa boylu akarsular yamaçları aşındırarak taşıdıkları alüvyal malzemeyi az eğimli dolin tabanında biriktirmiştir (Şekil 4). Bu durum dolin tabanının alüvyal örtü ile kaplanmasına neden olmuştur. Dolin tabanının eğim ve bakı şartları ile verimli alüvyal örtünün yarattığı ekolojik koşullar sahanın geniş çayırlar ile kaplanmasını sağlamıştır (Foto 3). Bahsi geçen ekolojik koşullar bölgenin yayla olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Ancak yaylanın jeomorfolojik özellikleri her zaman olumlu avantajlar sunmamıştır. Kısmi kapalı havza durumunda olan dolin tabanında yer alan düdenlerin tıkanmışlığı sağanak yağışlı dönemlerde yaşanan sellerde çok sayıda can kayıpları yaşanmıştır. Bu olaylar yaylada yerleşme özelliklerinin değişmesine neden olmuştur. Bahsi geçen afetler ve sonuçları çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak incelenmiştir.

Şekil 4. Küpe Yaylası ve Yakın Çevresinin Eğim Haritası

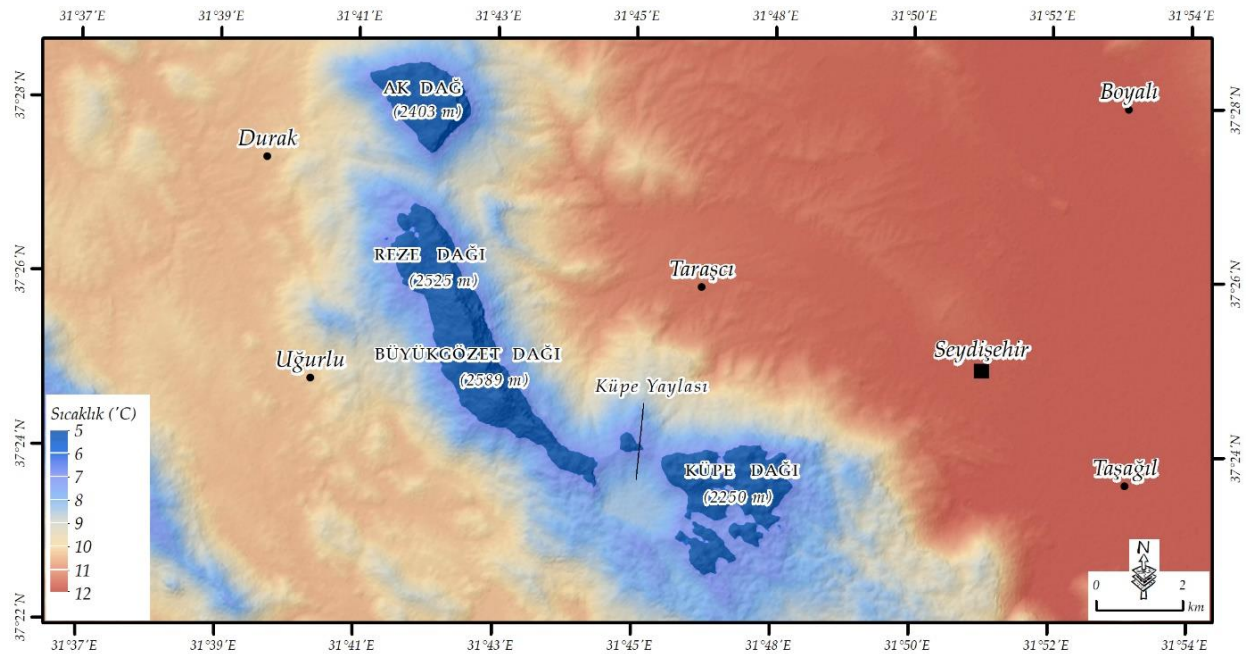
Fotoğraf 2. Ön planda jeomorfolojik aşınım süreçlerinden arda kalan şahit tepe, ortada Küpe Yaylası'nın alüvyal örtü ile kaplı düz eğimli tabanı ve tabanı drene ederek suları güneybatıdaki düdene taşıyan akarsu, en arka planda ise dolin tabanını sınırlandıran eğimli yamaçlar (Fotoğraf: Mustafa Ünal).

Fotoğraf 3. Küpe Yaylası (dolin) tabanını sınırlandıran eğimli yamaçlar yaylanın çukur görünümlü bir alan şeklini kazanmasına neden olmuştur. Yayla, Küpe Dağı zirvesinden 240 metre daha alçak bir noktada yer almaktadır. (Fotoğraf: Mustafa Ünal)

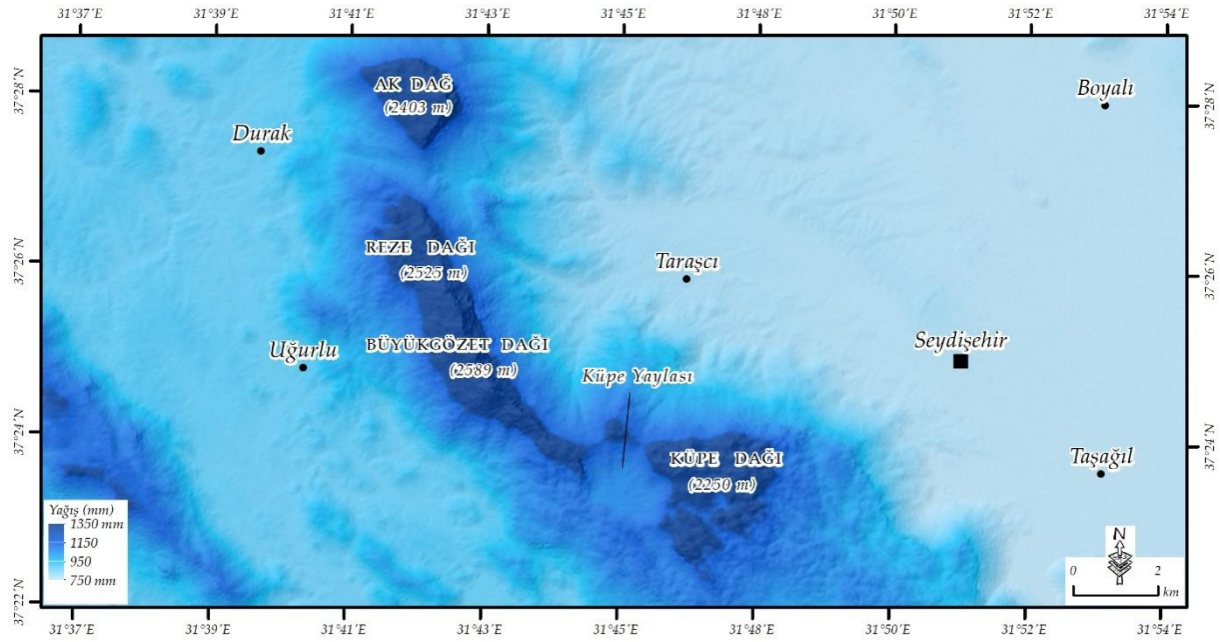
Klimatik Özellikler

Küpe Yaylası'na en yakın yerleşim birimi olan Taraşçı, Seydişehir ve Taşağöl'de yıllık ortalama sıcaklık 12 °C'dir. Ova tabanından yaylanın bulunduğu Küpe Dağı yamaçlarına doğru kademeli olarak azalan yıllık ortalama sıcaklık dağın zirvesinde 5 °C'ye inmektedir. Yayla dağın zirvesinden - 240 metre düşey mesafede olduğu için yıllık ortalama sıcaklık dolin yamaçlarında 6, tabanında ise 7 °C seviyelerine çıkmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Küpe Yaylası ve Çevresinin Yıllık Ortalama Sıcaklık Dağılışı Haritası

Hayvancılık faaliyetleri açısından çevresine göre daha elverişli hava koşullarının etkili olduğu yayla alanı bu özelliği nedeniyle Yörük aşiretleri tarafından cazip bir alan haline gelmiştir. Yazın çevresine göre daha serin olan yaylada hava koşullarına bağlı olarak karların geç erimesinden dolayı yılın büyük bir bölümünde su kaynaklarına kolayca ulaşılmasını sağlamıştır. Ayrıca dağların zirvelerinde bulunan karların kademeli olarak erimesi ve yamaçlar boyunca yüzeysel akışa geçip dolin tabanına ulaşması tabansuyu seviyesinin yaz aylarında yüksek olmasını sağlamıştır. Bu durum dolin tabanındaki geniş çayırılık alanların yaz aylarında yeşil kalmasına olanak tanımıştır.

Şekil 6. Küpe Yaylası ve Çevresinin Yıllık Ortalama Yağış Dağılışı Haritası

Seydişehir ve çevresinde 750 mm olan yıllık ortalama yağış Küpe Dağı yamaçlarına doğru 950 – 1.150 mm seviyelerine, zirvede ise 1.350 mm'ye çıkmaktadır. Ancak Küpe Yaylası'nın çevresine göre – 240 metre alçakta olması burada yağış miktarının 1.150 mm seviyesine inmesine neden olmaktadır (Şekil 6). Dolin tabanında yağış değerlerinin azalması doğal ortam özelliklerinin kısıtlanmasına neden olmamaktadır. Çünkü dolin tabanı çevresindeki yüzeysel akışı toplayan ve tabanındaki dolin nedeniyle kısmi kapalı havza özelliği gösteren bir sahadır. Küpe Yaylası jeomorfolojik özellikler gereği çevresine göre farklı sıcaklık ve yağış özellikleri göstermektedir. Bu durum yayla alanının mikroklima bir özellik kazanmasını sağlamaktadır.

Bitki Örtüsü Özellikleri

Küpe Yaylası'nın mikroklima iklim özelliğine bağlı olarak bitki örtüsü özellikleri çevresine göre değişkenlik göstermektedir. Yayla yüksek dağ silsileleri arasında bulunan 2.250 metre rakımlı Küpe Dağı zirvesindeki 2.010 metre rakımlı aşınım düzlüğü üzerinde yer almaktadır. Bahsi geçen yükselti Toroslar'da orman üst sınırının (1.800 m) çok üzerindedir. Küpe Yaylası'nın tabanı 1.840 metre yükseklikte yer almakta, buna bağlı olarak sıcaklık ve nemlilik şartlarının değişmesiyle bazı otsu bitki türleri ile geniş alan kaplayan çayırların yetişmesi için uygun ekolojik şartları sağlamaktadır Nisan ayında yeşermeye başlayan geniş çayırılık alanlar, yabani Yılkı Atları ile Yörük aşiretlerinin hayvan sürülerinin otlatılması için son derece uygun ortam şartları sunmaktadır (Foto 5). Bunun yanında Küpe Dağı'nın yaylaya bakan yamaçlarında yetişen kekik vb. formda bitkiler keçi sürülerini için oldukça tercih edilen besin türlerini oluşturmaktadır (Fotoğraf 4). Geniş çayırılık alanların bir kısmının bakı özelliklerine bağlı olarak neredeyse kış aylarına kadar yeşil kalması bölgeyi hayvancılık amacıyla kullanan aşiretler için cazip hale getirmektedir. Küpe yaylası

bitki örtüsü özellikleri ile büyükbaş ve küçükbaş hayvanların aynı anda yararlanabileceği önemli bir otlak alanı durumundadır (Foto 6). Bu durum bazı yayla alanlarında Yörük aşiretleri ve yerli halk arasında sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Ancak Küpe Yaylası'nda böyle bir durum söz konusu değildir. Küpe Yaylası'nın kullanım hakkı günümüzde Seydişehir Orman Bölge Müdürlüğü'ne aittir ve yaylada hayvanlarını otlatmak isteyenler bölge müdürlüğüne otlakıye ücreti ödeyerek yayladan faydalanmaktadır. Arazi çalışması sırasında Taraşçı mahallesi sakinlerine ait büyükbaş ve Bozahmetli Yörük Aşireti'ne ait küçükbaş sürülerinin birlikte otlatıldığı tespit edilmiştir.

Fotoğraf 4. Küpe Yaylası yamaçlarında otlayan keçi sürüleri

Fotoğraf 5. Küpe Yaylası'nın geniş çayırlarında beslenen Yılkı Atları (Fotoğraf: Mustafa Ünal)

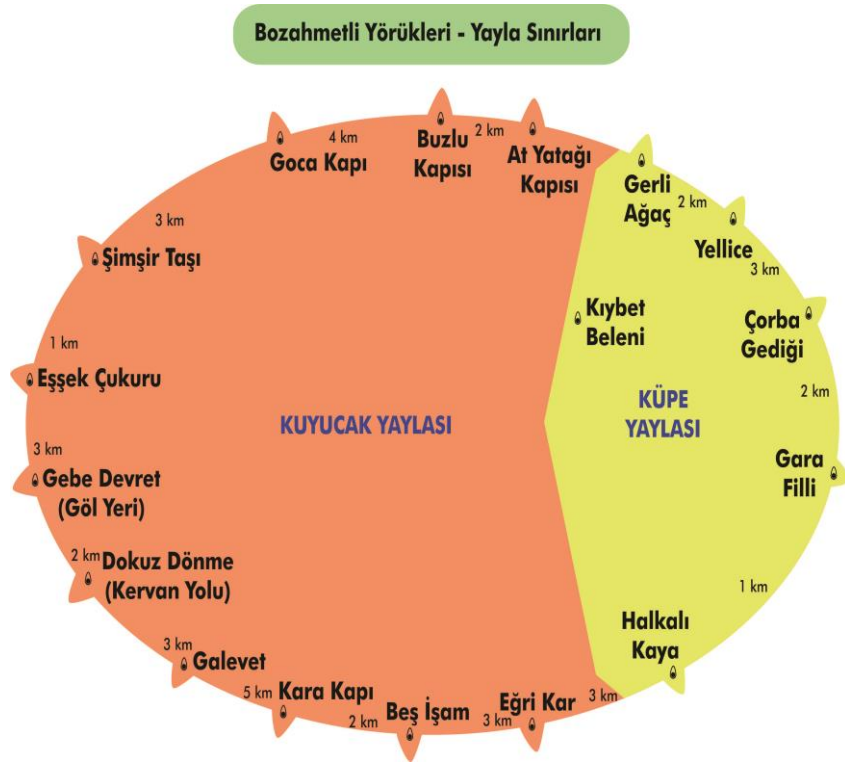
Fotoğraf 6. Küpe Yaylası çayırlarında otlanan büyükbaş hayvan sürüleri

Yaylanın İskân Tarihi ve Yaylada Yaşayan Yörük Aşiretlerinin Sosyolojik Özellikleri

19. yüzyılda Küpe Yaylası'nda Hacısalı Yörükleri yaşamaktaydı. Ancak 19. yüzyıl sonlarında Hacısalı Yörük Aşireti mensuplarının bir cinayet olayına karışmasından dolayı yayla bir daha geri gelmemek üzere terk edilmiştir. Bunun üzerine Hacısalı Aşireti reisi Hese Ağa Küpe Yaylası'nı 112 sarı lira karşılığında Bozahmetli Yörük Aşireti'ne devretmiştir. Yaylayı devralan Bozahmetli Yörük aşireti bölgede hayvancılık yapmaya başlayarak obalarını kurmuşlardır (Şekil 7). Bozahmetli Yörük Aşireti'nin asıl yurdu Küpe Dağı'nın Küpe Çukuru'na inen yamaçlarda yer alan Körüklük bölgesidir. Körüklük bölgesine çadırlarını kuran Bozahmetli'ler havyanlarını otlatmak ve günlük yaşantılarının bir kısmını geçirmek için Küpe Çukuru'na inmektedir. 17. yüzyılın ortalarında yaşadığı düşünülen Boz Ahmet adındaki bir aşiret reisinden adını alan Bozahmetli Yörük Aşireti mensupları Küpe Yaylası'yla iç içe geçmiş olan Kuyucak Yaylası'nı uzun yıllar boyunca iskân etmiştir. Bozahmetli Yörük Aşireti mensupları Küpe Yaylası'nın yanı sıra Yapalı Dağı (*Yünlü Dağı*) başta olmak üzere, Yazılı, Hopurdum, Başyayla, Hadım gibi yakın yaylalarda da yaylanmışlardır. Ancak ilerleyen dönemde Bozahmetli Yörük Aşireti ile yerel halk arasında yurt yeri konusunda sorunlar yaşanmış ve konu hukuki zemine taşınmıştır. 1984 yılında Taraşçı Mahallesi sakinleri ve Bozahmetli Yörük Aşireti mensupları arasında Seydişehir'de görülen davayı Bozahmetli Yörük Aşireti kazanmıştır. Ancak aşiretin dernekleşme faaliyetlerini tamamlayamayarak tüzel kişiliğini kaybetmiş olması sonucunda yayla alanının bütün hakları mahkeme kararı ile Seydişehir Orman Bölge Müdürlüğü'ne devredilmiştir¹. Küpe Yaylası tarihi süreç boyunca başta Bozahmetli Yörük Aşireti olmak üzere, Fettahlı, Karakoyunlu, İdrizli Yörük Aşiretleri ile bölge halkı tarafından yayla ve otlak alanı olarak kullanılmıştır. Küpe Yaylası Fettahlı Yörük Aşireti ve İdrizli Yörük Aşireti tarafından uzun süre, Karakoyunlu Yörük Aşireti tarafından ise az bir süre yayla ve otlak alanı olarak kullanılmıştır. İdrizli Yörük Aşireti mensupları günümüzde Manavgat Oymapınar mahallesi, Iğrışlar mahallesi ve Bucakşeyhler mahallelerinde ikamet etmektedir. İdrizli Yörükleri'nin adının İdris Paşa'dan geldiği söylenmektedir².

¹ Kaynak Kişi: Mustafa Uslu (Koyuncu Mustafa)

² Kaynak Kişi: Ahmet Cura

Şekil 7. Aşiretin yayla sınırlarını Mustafa Uslu (Koyuncu) , Ali Uslu (Ekiz Ali) ve Ramazan Uslu (Kümük'ün Ramazan) rivayet etmiştir. Bu haritanın çıkarılması, yaklaşık 50 km² olan bu alanın aşiretin tapulu malı olduğuna dair önem arz etmektedir, ancak resmi bir belge hüviyetinde değildir. Bu haritada yer alan yer adları ve iki yer arasındaki mesafeler tamamen görüşme yaptığımız kişilerin tahminlerine dayanmakta olup, küçük sapmaların olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. (Kaynak: İsmail Uslu – Koyuncu İsmail)

Yaylanın iskân tarihi ve sosyolojik özellikleri ile ilgili sözlü ve yazılı kaynakların yanında temeli en sağlam bilgiler sahada yer alan mezar taşlarında yer almaktadır. Yörükler'in yurt yerlerinden sonra doğada bıraktığı en önemli izler arasında yer alan mezarlar aşiretlerin yerleşim ve yayılış alanları konusunda önemli bilgiler vermektedir. Küpe Yaylası içerisinde bazı bölgelerde tek tek bazı bölgelerde toplu şekilde kurulmuş mezarlıklar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi arazi çalışmaları sırasında Zincirli Kaya yakınlarında bulunan mezarlıktır (Foto 8). Bahsi geçen mezarlık 1906 yılında yaşanan büyük sel afeti sonrasında yaşamını yitiren Yörükler için kurulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda mezarlardan bazılarının İdirizli Yörükleri'ne bazılarının da Bozahmetli Yörük Aşireti mensuplarına ait olduğu tespit edilmiştir. Arazi çalışması sırasında yaylada bulunan Yörükler ile yapılan görüşmelerde Bozahmetli Yörük Aşireti'ne ait bazı mezarların Hacı Turunç ve Söbü adında kişiler ile, Acırlar'ın dedesi, Şekerler'in dedesi, İşbilir soyadını taşıyan aşiret mensuplarının dedelerine ait olduğu tespit edilmiştir.³ (Foto 8). Yaylanın iskân tarihi içerisinde bilinen en büyük afet olarak kayda geçen olayın nasıl gerçekleştiğinin anlaşılması için bölgede yaşayan Yörükler ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bilgiler derlendiğinde 1906 yılının bir yaz günü aniden başlayan yağışların dolini sınırlandıran yamaçlardan akan akarsuların aşındırdığı iri unsurlu malzemelerin düdenleri kısa sürede tıkamasına neden olduğu anlaşılmıştır. Düdenlerin tıkanması dolin tabanının doğrudan kapalı havza özelliği kazanmasına neden olmuş ve saha kısa sürede göl haline gelmiştir. Bu olay sonucunda çeşitli aşiretlerden 24 can kaybı yaşanmıştır. Afette hayatını kaybeden kişiler olaydan sonra yurt yerleri

³ Kaynak Kişi: Ali Uslu (Ekiz Ali)

yakınına defnedilmiştir⁴. Çalışmalar sırasında okunabilen mezar taşlarından kişilerin kim oldukları ve hangi aşirete mensup oldukları tespit edilmiştir. Yapılan tespitlere göre yaylada 1906 yılında yaşanan afette yaşamını yitirenler Bozahmetli ve İdrizli Yörük Aşireti mensuplarıdır.

Fotoğraf 7. Küpe Yaylası'nı iskân eden Yörük Aşiretleri ve yaylanın iskân tarihi hakkındaki bilgilere kaynaklık eden en temel veriler mezar taşlarından sağlanmaktadır.

Fotoğraf 8. Küpe Yaylasında yaşanan sel felaketinde hayatını kaybeden İdrizli Yörük Aşireti mensuplarına ait mezarların bir bölümü.

Yaylayı iskân eden Yörük aşiretlerinin genel sosyolojik dokusu konar göçer kültüre dayalıdır. Yazın yaylada kışın genellikle Antalya'nın çeşitli bölgelerinde yaşayan aşiretler ata kültürlerine bağlı, modernleşmeye açık ancak kültürleri ile olan bağlarını koparmamaya çalışan topluluklardır. Kültürleri ile bağlarını koparmamak ve yayla kültürünü genç nesile aktarmak isteyen aşiretler yaz aylarında şölenler düzenlemekte ve kültürel etkileşimlerini devam ettirme çabası içerisindeyler. Genel bir değerlendirme yapıldığında Küpe Yaylası geçmişten günümüze

⁴ Kaynak Kişi: Ramazan Küçük

Bozahmetli, İdrizli, Fettahlı, Karakoyunlu Yörük Aşiretleri ile bölgedeki yerel halk tarafından uzun yıllar boyunca yayla ve otlak alanı olarak kullanılmıştır. Geçmiş yıllarda çok sayıda çadır kurulan ve bu sayede aşiretler arasında kültürel bağların geliştiği yaylada günümüzde birkaç çadır yer almakta ve eski kültürel değerler yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Günümüzdeki Durum

Küpe Yaylası günümüzde Bozahmetli Yörük Aşireti'nden birkaç obanın yaylağı olarak kullanılmakta fakat her geçen gün araç yolu olmayan bu yaylada çoban sayısı azalmaktadır. Bundan daha 30/40 yıl öncesine kadar Küpe Çukuru kara çadırlarla çevrili iken ve çadırların ortasında güreş tutan gençler ve ata binen yetişkinler varken artık tamamen doğa severlerin trekking yolu, fotoğraf sevenlerin rekreasyon sahası haline gelmiştir. Yörük obalarının yerini yaban yılık atları almıştır. Hâlbuki binlerce yıllık Türk tarihinin en korunaklı kalesi olan Yörükler'in yeniden Küpe Yaylası'nda yer almaları çok önem arz etmektedir. Bunun gerçekleşmesi için öncelikle Küpe Yaylası'nın doğal ortam özelliklerinin korunması sonrasında kültürel yapısının canlanması için çalışmalar yapılmalıdır.

Sonuç

Küpe Yaylası coğrafi özellikleri gereği ilgi çekici doğal ortam özellikleri kazanmış, kültürel ve sosyolojik olarak çeşitli aşiretlerin temas noktası haline gelmiş son derece özel bir alandır. Yaylanın çevresine göre farklı ekolojik özellikler kazanmasında litolojik özellikler, yükselti, eğim, hidrografik yapı ve iklimatik özellikler son derece etkili olmuştur. Küpe Yaylası'nın çevresindeki yüksek zirvelere göre alçakta olması sıcaklık, yağış ve nemlilik koşullarının aniden değişmesine neden olmuştur. Bu durum yaylanın küçük bir mikroklima alanına dönüşerek çevresine göre daha zengin bir bitki örtüsü dokusu ile kaplanmasını sağlamıştır. Sıcaklık ve nemliliğin çevreye göre daha uzun süre elverişli olması özellikle gür çayırların yılın uzun bir bölümü yeşil kalması için elverişli imkanları sunarken çukur yamaçlarında yetişen kekik ve diğer aromatik bitkiler geniş alanlara yayılmıştır. Bu durum Küpe Yaylası'nı Seydişehir çevresinde büyükbaş hayvancılık yapan aşiretler ve Antalya'da küçükbaş hayvancılık yapan Yörük aşiretleri için oldukça cazip bir hale getirmiştir. Yaylayı otlak alanı olarak kullanmak isteyen çevre mahalleler ve Yörük aşiretleri Seydişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nden gerekli izinleri alarak hayvancılık yapabilmektedir.

Hayvancılık faaliyetlerinin yavaş yavaş bırakılmasıyla oba sayısı yıl geçtikçe azalan yaylada günümüzde birkaç çadırdan oluşan küçük topluluklar yer almaktadır. Konya ve Antalya aynı zamanda İç Anadolu – Akdeniz Bölge sınırlarını oluşturan yayla, günümüzde Yörük aşiretlerinden çok doğa severlerin uğrak yeri konumuna gelmiştir. Bu durum yaylanın bir ekoturizm destinasyonuna sahip olduğunu göstermiş ve günümüzde yaylaya yol yapılması, bölgenin iskana açılması tartışmalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak Küpe Yaylası Toroslar üzerinde doğal dokusunu kaybetmemiş sayılı yaylalar arasındadır. Bilindiği gibi Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Toroslar üzerinde yer alan çok sayıda yayla ikinci konut niteliğinde prefabrik yapılar ile doldurulmuştur. Küpe Yaylası'nın aynı sorunları yaşamadan ekolojik yapısının korunması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması için yaylaya kesinlikle yol yapılmamalıdır. Bunun yerine yaylanın ekoturizm faaliyetlerine kazandırılması son derece mantıklı olacaktır. Küpe Yaylası'na ulaşımın kolaylaşması için günlük sınırlı sayıda ziyaretçiye izin verilecek şekilde bir teleferik sisteminin kurulması yeterli olacaktır. Ulaşım ve iskân izni konusunda bahsi geçen önlemlerin alınması ve uygulanması durumunda Küpe Yaylası Seydişehir ve Türkiye için önemli bir doğal kaynak değeri olmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Ak, M. (2012). Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü. *Dünden Bu Güne Antalya* içinde (s. 328-357). Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. <https://doi.org/10.5152/kd.2019.87>
- Alagöz, C. A. (1941). *Yayla Tabiri Hakkında Rapor*. Ankara: Birinci Coğrafya Kongresi: Raporlar, Müzakereler, Kararlar. 150 - 157.
- Alagöz, C. A. (1993). Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Türkiye Coğrafya Dergisi*(1), 1-49.
- Çetin, B. (2012). Alan Yaylası'nda (Kırıkhan - Hatay) Fonksiyonel Değişimlerin Coğrafi Özellikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 129-150.
- Değirmenci, M. (1989). Köprüçay Havzası ve Dolayının (Antalya) Karst Hidrojeolojisi İncelemesi. *Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı*, 2-398.
- Doğan, U. (1993). Seydişehir Güneybatısı (Batı Toroslar'da) Karst. *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı*.
- Doğanay, H. ve Coşkun, O. (2013). Türkiye Yaylacılığında Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları. *Doğu Coğrafya Dergisi*(30), 1-27.
- Erinç, S. (1960). *Jeomorfoloji II*. İstanbul: DER Yayınları.
- Fural, Ş. (2016). Çataloluk Yaylasında (Konya Beyşehir) Yaylacılık Faaliyetlerinin Zamansal ve Mekansal Değişimi. *INES Bildiri Kitabı*, 2261 - 2269.
- Gökalt, Z. (1926). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Güner, İ. ve Ertürk, M. (2005). Fethiye'de Yaylalar ve Yaylacılık. *Doğu Coğrafya Dergisi*(14), 141-178.
- İzbrak, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Nazik, L. ve Törk, K. (2000). Taurus karst belt and the cave formation and development on this belt. Int. Sump and Field Seminar on "Present State and Future Trends of Karst Studies.
- Nazik, L. ve Tuncer, K. (2010). Türkiye Karst Morfolojisinin Bölgesel Özellikleri. *Türk Speleoloji Dergisi*, 7 - 18.
- Özalp, M. ve Sütü, E. (2011). Fırtına Havzası'nın Yukarı Bölümlerinde Yürütülen Yaylacılık Faaliyetlerinin Zamansal Değişiminin İrdelenmesi ve Bazı Çevresel Sorunların Tespiti. *Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*(12), 148-160. <https://doi.org/10.17474/artvinofd.282604>
- Özgül, N. (1976). Toroslar'ın Bazı Temel Jeoloji Özellikleri. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, 65-78.
- Öztürk, M. Z. (2018). *Orta Toroslar'da Dolinlerin Dağılışı ve Morfometrik Özellikleri*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Sümer, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Tunçel, H., Gürgen, G., Çiçek, İ. ve Doğu, A. F. (2004). Doğu Karadeniz Dağlarında Yaylacılık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2), 49-66. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538778>